

E · R · S · O

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

ERSO
PEASPONSOR

LIVIKO
— anno 1898 —

NORDAID

RADISSON COLLECTION
TALLINN

NORDIC
CATERING

98. HOOAJA LÖPPKONTSERT

16

MAI
ESTONIA KONTSERDISAAL
2025

ADÈS
RAHMANINOV
PÄRT
SUMERA

SOPRAN
EMMA BELL

SOPRAN
**ELENA
BRAZHNYK**

TENOR
MATI TURI

BARITON
EGILS SILIŅŠ

SEGAKOOR
LATVIA

ERSO

DIRIGENT
OLARI ELTS

erso.ee

CHEMI-PHARM®

PAKEND & PRINT

iute

ERSO PEASPONSOR

ELAV INSPIREERIV RIKASTAV

Eesti muusikat viivad üheskoos maailma ERSO ja fintech lute

ERSOga on võimalik koos kasvada.
Meid seob otsing ja inspiratsioon.
Nii ERSO kui ka lute püüdleval alati
tipptaseme poole.

- TARMO SILD
lute juht ja kaasasutaja

E · R · · O

HOOAJA LÕPPKONTSERT

EMMA BELL sopran
ELENA BRAZHNYK sopran
MATI TURI tenor
EGILS SILIŅŠ bariton
Segakoor LATVIJA
Koormeister Marika Austruma
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Kontsertmeister Triin Ruubel
Dirigent OLARI ELTS

kell 18 – eelkontsert

Gustav Mahler (1860—1911). Klaverikvartett (1876)

Arvo Pärt (1935). „Mozart–Adagio“ (1992/2005)

Esitavad Toomas Hendrik Ellervee, Sandra

Klimaitē, Seulki Lee ja Johan Randvere

Vestlevad Olari Elts ja Tõnu Õnnepalu

kell 19 – sümfooniakontsert

EMMA BELL sopran

ELENA BRAZHNYK sopran

MATI TURI tenor

EGILS SILIŅŠ bariton

Segakoor LATVIJA

Koormeister Marika Austruma

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

Kontsertmeister Triin Ruubel

Dirigent OLARI ELTS

I

Arvo Pärt (1935)

„Cantus Benjamin Britteni mälestuseks“ (1977/1980)

Sergei Rahmaninov (1873—1943)

„Kellad“, sümfoonia solistidele, koorile ja suurele sümfooniaorkestrile, op. 35 (1913)

Allegro, ma non tanto

Lento

Presto

Lento lugubre

II

Thomas Adès (1971)

„Ameerika: ettekuulutus“, op. 19 (1999/2024)

Oh my nation prepare —

Burn, burn, burn —

In every birth a death

Lepo Sumera (1950—2000)

Sümfoonia nr 2 (1984, pühendatud Peeter Liljele)

Moderato tranquillo

Interludium

Spirituoso

Kontserdist teevad ülekande Klassikaraadio ja ERSO TV (erso.tv), salvestisi saab ka järelkuulata ja –vaadata.

Arvo Pärt (1935)

„Cantus Benjamin Britteni mälestuseks“ (1977/1980)

Arvo Pärdi teos „Cantus Benjamin Britteni mälestuseks“ keelpillidele ja kellale (*campana*) valmis 1977. aastal. See oli loominguliselt viljakandev aasta, mil üksteise järel sündisid mitmed Pärdi tänaseni tuntuimad *tintinnabuli*-stiilis teosed, nagu „Tabula rasa“, „Fratres“ ja „Arbos“. Helilooja on „Cantuse“ saamislugu meenutanud järgmiselt:

„Teos oli põhiosas juba valmis, kui kuulsin raadiost teadet Benjamin Britteni surmast. Sel puhul kanti üle mõningaid tema teoseid, mis vapustasid [---] oma hapruse ja läbipaistvusega, millest näis õhkuvat Guillaume de Machaut' ballaadide hingust. Siis küpseski soov pooleliolev teos lõpetada ja pühendada see Brittenile.“

Teose kestvat populaarsust kommenteerides on Pärt öelnud:

„Arvan, et põhjuseks on olnud konstruktsiooni selgus ja lihtsus; see on absoluutselt selge kord, mida me kõik teadlikult või alateadlikult tajume. Minu meelest on siin tegemist võngetega, mis kutsuvad esile mingisuguse resonantsi. See on muusika, igasuguse muusika salapära.“

Kellahelidega algav muusika on rangelt struktureeritud. Teose vorm lähtub proportsioonikaanonist. Selle meloodialiinide aluseks on a–moll astmeliselt laskuv helirida (*cantus*), mis algab järgemööda viie pillirühma (1. ja 2. viiul, viola, tšello, kontrabass) esimestes häältes eri registrite a–noodist. Iga

põhihäääl alustab üha uuesti oma algushelist, jõudes iga kord helireas ühe astme võrra madalamale, kuni kõik hääled leiavad end lõpuks „kodust“. Teos lõpeb, kui kontrabassid on jõudnud oma madalamasse a-nooti. Ühtlaselt 6/4 taktimõõdus on kujundatud meetrum, meloodiate rütmijoonised on sarnased, kuid liikumiskiirused erinevad: iga madalam häääl kulgeb oma kõrgemast naabrist kaks korda pikemates vältustes. Läbi teose kõlavad pausidest katkestatud (vaikusse suubuvad) ja sümmeetriliselt korrastatud kellalöögid, mis ometi loovad teatud ajatusetunde. Igale viiest meloodialiinist vastab pillirühma teise häälega a-moll kolmkõlanootidel oma *tintinnabuli*-liin, mis pole mitte vaba harmooniahäääl, vaid meloodialiinist sõltuv. Läbivalt helisev kolmkõla meenutab kellukeste helinat.

Helilooja kommenteerib:

„Viie minuti jooksul („Cantuse“ arvestatav kestvus) tekib kellahelina laadne kõla nagu kirikukellade puhul, kui helin kasvab üksikutest löökidest üle akordiks, kõlajõeks. Seda pean ma silmas keskaegse terminiga *tintinnabuli*, mille võtsin lihtsalt muusikaleksikonist ja mis tähendab (ladina keeles) „kellukest“ või „kellahelinat“.“

Tintinnabul’st kõneldes on Pärt veel öelnud:

„See on ka meetod, et mängida ülemhelide ja ruumiga [---] Iga vertikaal sisaldab alati kolmkõlaheliseid ja need lahustuvad ülemhelide loomulikus reas, mis jääb ruumi püsima. Pala alguses ei pruugigi see veel nii olla, ent mida edasi muusika areneb, seda suuremat rolli ülemhelid ruumi kõlas mängivad. See meenutab kellahelinat, muusikalist väljendusvormi, mis ei ole kindlalt piiritletud, vaid koosneb ülemhelide tulvast. Selle eredaks näiteks võiks olla teos „Cantus in memoriam Benjamin Britten.“ (*Helilooja tsitaadid on laenatud Enzo Restagno koostatud raamatust „Arvo Pärt peeglis“.*)

Teost on iseloomustatud kui muusikalist meditatsiooni surma üle. Paul Hillier on oma Pärdi raamatus kirjutanud: „Meie elulaad sõltub meie suhtumisest surma. See, kuidas on kujundatud muusika, sõltub suhtumisest vaikusse.“ Ehkki *piano pianissimo*’s kellakõlade ja siis sordineeritud keelpillihelidega algav ning *forte fortissimo*’s kulmineeruv, raamistab teost vaikus, mis annab muusikale sümboolse tähenduse — me tuleme vaikusest ja pöördume vaikusse tagasi.

Arvo Pärdi „Cantus“ on ERSO repertuaaris olnud alates teose esiettekandest 7. aprillil 1977 Estonia kontserdisaalis Eri Klasi juhatusel. Lisaks ettekannetele

Eestis on see sageli olnud kavas orkestri välisturneedel, sh kahel korral Ameerika Ühendriikides (2009 ja 2013 — dirigendid Eri Klas, Nikolai Aleksejev ja Neeme Järvi), Riias ja Vilniuses (2016 — Neeme Järvi), Veronas (2008 — Olari Elts), Berliini Schauspielhausis (praeguse nimega Berliini Konzerthaus, 1993 — Ulrich Backofen), Moskvast (1989 — Arvo Volmer), Leningradis (1978 — Neeme Järvi), Pariisis (2022 — Olari Elts) ja Suurbritannias (2023 — Olari Elts). Viimati kõlas teos ERSO esituses tänavu aprillis (dirigent Kaspar Mänd).

Maia Lilje

Sergei Rahmaninov (1873—1943)

„Kellad“, sümfoonia solistidele, koorile ja suurele sümfooniaorkestrile, op. 35 (1913)

Sergei Rahmaninov oli oma aja üks silmapaistvamaid pianiste, heliloojana aga viimane mõjukas hilisromantismi esindaja Venemaal. Ta lõpetas Moskva konservatooriumi 1891. aastal klaveri erialal ning aasta hiljem kuldmedaliga ka kompositsiooni erialal. Rahmaninovi heliloojakarjäär algas edukalt. Kohe pärast kooli lõpetamist pakkus firma Gutheil talle kirjastamislepingut ning ta komponeeris ühe oma populaarseima teose — klaveriprelüüdi cis-moll. Konservatooriumi lõputööna valminud ühevaatuseline ooper „Aleko“ jõudis kiiresti Moskva Suure Teatri lavale ning pälvis tunnustavaid sõnu nii kriitikutelt kui ka Pjotr Tšaikovskilt, kes oli Rahmaninovile isalik toetaja, muusikaalane nõuandja ja loominguline eeskuju. Suur tunnustus oli ka see, et Tšaikovski usaldas 1890. aastal veel tudengieas Rahmaninovile klaveriseade tegemise oma balletist „Uinuv kaunitar“. Tšaikovski ootamatu surm vaid kolm aastat hiljem oli noorele heliloojale ränk kaotus. Tema loomingusse jäid aga mitmed Tšaikovskit meenutavad tähised, neist üks on otseselt Tšaikovski surmast mõjutatud ja talle pühendatud „Eleegiline trio“, op. 9.

„Kellade“ kirjutamise ajaks oli Rahmaninov loonud juba kaks sümfooniat, kolm klaverikontserti, arvukalt klaveri- ja vokaalteoseid. Nii kavandaski ta koorisümfooniat „Kellad“ oma kolmanda sümfooniana, kuigi seda nimetust teos endale kunagi ei saanud.

Rahmaninov alustas „Kellade“ kirjutamist jaanuaris 1913, teos sai valmis sama aasta augustis Roomas. Idee pärines 1912. aasta suvel heliloojale saadetud kirjast, kus ühe tema sõbra õpilane, sattunud vaimustusse ameerika kirjaniku Edgar Allan Poe (1809—1849) luulest, soovitas

Sergei Rahmaninov

Rahmaninovil see muusikasse panna. Poeemis „Kellad“ kajastub inimese elu sünnist surmani. Eluetappe iseloomustavad erinevad kellad — hõbedased, kuldsed, vasksed ja raudsed. Vene keelde tõlkis Poe’ poeemi sümbolistlik luuletaja Konstantin Balmont (1867—1942). Tulemuseks oli pigem parafraas kui tõlge — originaalist pisut lühem, muudetud sõnarütmiga, aga sisult originaalilähedane.

Poeem koosneb neljast osast ning samasugusest ülesehitusest lähtus ka Rahmaninov. I osa hõbedased aisakellad sümboliseerivad elu algust, noorust. II osa kuldsed pulmakellad kõlavad Rahmaninovil eelkõige pühalikult, rõhutades mitte niivõrd rõõmu kui just kohustuse ja vastutuse tähtsust elus. III osas, mis on teose ainuke ilma solistideta osa, annavad häärekellad teada tulekahjust. Viimases osas kostuvad rauakõlalised matusekellad. Teos lõpeb sarnaselt Tšaikovski „Pateetilisele sümfooniale“ aeglase osaga, helilooja toob sisse ka *Dies irae* (tlk viha päev) teema katoliku kiriku surnumissast.

Sergei Rahmaninov on meenutanud:

„Kirikukellade kõla domineeris kõigis mulle tuntud vene linnades: Novgorodis, Kiievis, Moskvas. Nad saatsid iga venelast hällis hauani ja ükski helilooja ei pääsenud nende mõjust... Kogu elu olen nautinud rõõmsalt helisevate või leinavalt pühalike kellade vahelduvat meeleolu ja muusikat. Üks mu lapsepõlve meeldejäävamaid mälestusi on seotud Novgorodi Sofia katedraali kellade nelja heliga, mida sageli

kuulsin, kui vanaema mu kirikupühadel linna kaasa võttis. Kellamehed olid tõelised virtuoosid. Need neli nooti moodustasid teema, mis kordus ikka ja jälle... Kui mul üleüldse on õnnestunud panna need kellad oma teoses inimese tundeid kajastama, siis suurel määral seetõttu, et olulise osa oma elust veetsin Moskva kellakaja keskel... Rooma laisalt unisel pärastlõunal, ees Poe' värsid, kuulsin ma taas kellade häält ning püüdsin paberile panna helisid, mis tundusid väljendavat inimlike läbielamiste varjundirikkust. Ja viimase tõuke andis võimalus töötada toas, kus oli töötanud Tšaikovski, sama laua taga, kus oli kirjutatud tema.“

Kuigi „Kellad“ on pühendatud Willem Mengelbergile ja Amsterdami Concertgebouw orkestrile (kellega heliloojat ühendas varasem edukas kontserdiseeria), toimus esiettekanne Peterburis Rahmaninovi enda juhatusel Maria Teatri orkestri ja koori esituses 30. novembril 1913. Järgmiseks aastaks planeeritud ettekanne Sheffieldis Sir Henry Woodi juhatusel tuli I maailmasõja puhkemise tõttu ära jätta.

Ajendatuna poliitilisest situatsioonist kodumaal lahkus Rahmaninov 1917. aasta lõpus koos perega Venemaalt — algul Skandinaaviasse kontserdireisile, seejärel Ameerika Ühendriikidesse. Ameerika-perioodil tegutses ta eelkõige kontsertpianistina, heliloominguks andis inspiratsiooni küll Šveitsi soetatud suvekodu, kuid põhiline loominguline tegevus oli jäänud Venemaal elatud aega. Võõrsil valmisid „Rapsoodia Paganini teemale“, kolmas sümfoonia, „Sümfoonilised tantsud“ ja mõned teised teosed.

„Kellade“ partituur kirjastati 1917. aastal ja 16 aasta pärast ilmus parandatud kooripartiiga kordustrükk Sir Henry Woodi ettepanekul, kellel vahepeal oli õnnestunud korraldada kord ära jäänud „Kellade“ ettekanne, sedapuhku Liverpools.

ERSO esituses on Rahmaninovi „Kellad“ kõlanud seni kolmel korral, aastatel 1973 (sopran Kaie Konrad, tenor Tiit Tralla, bariton Ahti Männik, ETV ja ER segakoor, dirigent Ivan Spiller), 1983 (sopran Kaie Konrad, tenor Aleksei Maslennikov, bariton Sergei Leiferkus, ETV ja ER segakoor, dirigent Andrei Tšistjakov) ja viimati aastal 2010 (sopran Irina Dubrovskaja, tenor Jevgeni Akimov, bariton Atlan Karp, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Läti Raadio Koor, dirigent Nikolai Aleksejev).

Maarja Kasema

Колокола

/

Слышишь, сани мчатся в ряд,
Мчатся в ряд,
Колокольчики звенят,
Серебристым лёгким звоном
слух наш сладостно томят,
Этим пеньем и гуденьем
о забвеньи говорят.
О, как звонко, звонко, звонко,
Точно звучный смех ребёнка,
В ясном воздухе ночном
Говорят они о том,
Что за днями заблужденья
Наступает возрожденье,
Что волшебю наслажденье,
наслажденье нежным сном.
Сани мчатся, мчатся в ряд,
Колокольчики звенят,
Звёзды слушают,
как сани, убегаю, говорят,
И, внимая им, горят,
И, мечтая, и блистая,
в небе духами парят;
И изменчивым сияньем,
Молчаливым обаяньем
Вместе с звоном, вместе с пеньем
о забвеньи говорят.

//

Слышишь, к свадьбе зов святой,
Золотой.
Сколько нежного блаженства
в этой песне молодой!
Сквозь спокойный воздух ночи
Словно смотрят чьи-то очи
И блещут,
Из волны певучих звуков на луну они
глядят.
Из призывных дивных келий,
Полны сказочных веселий,

Kellad

/

Kuula, need kihutavad kõrvu,
kihutavad kõrvu.
Aisakellad kajavad,
kerge hõbedase helinaga
hellitavad meie kõrva.
Selle laulu ja huilgega
unustusest pajatavad.
Oh kui helisev, helisev, helisev!
Nagu lapse kõlav naer.
Õõ selges õhus
räägivad nad sellest,
et ränga pettumise järel
saabub taassünd,
võluv nauding,
nauding õrnast unest.
Reed kihutavad, kihutavad kõrvu.
Aisakellad kajavad.
Tähed kuulavad,
kuis reed eemaldudes pajatavad
ja kuulatades neid, säravad
ja unistades ja särades
õhus haldjatena hõljuvad;
ja muutuvас sädeluses
vaikiva hurmavusega,
helinaga, lauluga
unustusest räägivad.

//

Kuula pulmaeelset helinat püha,
kuldset.
Kui palju hella õnnejoovastust
on selles noores laulus!
Läbi rahuliku õise õhu
nagu vaatavad kellegi silmad
ja säravad,
laulvate helide lainetest kuu poole
vaatavad.
Kutsuvatest imepäraстest klostrikongidest,
täis muinasjutulist rõõmu,

Нарастая, упадая, брызги светлые летят.
Вновь потухнут, вновь блестят
И роняют светлый взгляд
На грядущее, где дремлет
 безмятежность нежных снов,
Возвещааемых согласьем золотых
колоколов.

///

Слышишь воющий набат,
Точно стонет медный ад.
Эти звуки, в дикой муке,
 сказку ужасов твердят.
Точно молят им помочь,
Крик кидают прямо в ночь,
Прямо в уши тёмной ночи
Каждый звук,
То длиннее, то короче
Возвещает свой испуг,—
И испуг их так велик,
Так безумен каждый крик,
Что разорванные звоны,
 неспособные звучать,
Могут только биться, биться
 и кричать, кричать, кричать.
Только плакать о пощаде
И к пылающей громаде
Вопли скорби обращать.
А меж тем огонь безумный,
И глухой и многошумный,
Всё горит,
То из окон, то по крыше
Мчится выше, выше,
выше
И как будто говорит:
— Я хочу
Выше мчаться, разгораться
 встречу лунному лучу,
Иль умру, иль тотчас,
 тотчас вплоть до месяца взлечу.
О, набат, набат, набат,
Если б ты вернул назад

kasvades, langedes,
heledad pritsmed lendavad.
Jälle tuhmuvad, jälle helgivad
ja pillavad heleda pilgu tulevikule,
 kus suigub õrnade sõnade muretus,
millest teatavad kuldsed kellad.

///

Kuula undavat häärekella,
nagu oigab vaskne põrgu.
Need helid, metsikus piinas,
 jubeduste muinasjuttu kinnitavad.
Nagu paluks end aidata,
karje paiskavad nad öösse,
otse pimedada öö kõrvadesse.
Iga heli,
kord pikem, kord lühem,
teatab oma hirmust.
Ja nende hirm on nii suur,
nii meeletu iga karje,
et puruks rebitud helid,
 mis kõlada ei suuda,
võivad ainult pekselda, pekselda
 ja karjuda, karjuda, karjuda,
ainult nutta halastuse järele
ja lõõmava hiiglase poole
leinakisa pöörata.
Aga sel ajal hullunud tuli
tumm ja kärearikas
aina põleb
 kord akendes, kord katust mööda
kihutab kõrgemale, kõrgemale,
kõrgemale.
Ja nagu vestab:
Ma tahan
kõrgemale kihutada,
 vastu kuukiirele lahvatada
või siis suren,
 silmapilk kuule lendlen.
Oo häärekell, häärekell.
Kui sa annaksid tagasi selle õuduse,

Этот ужас, это пламя, эту искру, этот
взгляд,
Этот первый взгляд огня,
О котором ты вещаешь
с воплем, с плачем и звеня.
А теперь нам нет спасенья,
Всюду пламя и кипенье,
Всюду страх и возмущенье.
Твой призыв,
Диких звуков несогласность
Возвещает нам опасность,
То растёт беда глухая, то спадает, как
прилив.
Слух наш чутко ловит волны
в перемене звуковой.
Вновь спадает, вновь рыдает
медно-стонущий прибой!

IV

Похоронный слышен звон,
Долгий звон!
Горькой скорби слышны звуки,
горькой жизни кончен сон.
Звук железный возвещает о печали
похорон!
И невольно мы дрожим,
От забав своих спешим
И рыдаем, вспоминаем,
что и мы глаза смежим.
Неизменно-монотонный,
Этот возглас отдалённый,
Похоронный тяжкий звон,
Точно стон,
Скорбный, гневный
И плачевный,
Вырастает в долгий гул.
Возвещает, что страдалец
непробудным сном уснул.
В колокольных кельях ржавых,
Он для правых и неправых
Грозно вторит об одном:
Что на сердце будет камень,

selle leegi, selle sädeme,
selle pilgu,
selle esimese tule pilgu,
millest sa kuulutat karjega,
nutuga, kajades.
Aga nüüd meil pole pääsu.
Kõikjal leegid ja keevasus,
kõikjal hirm ja nõrdimus.
Sinu kutse, metsikute helide ebakõla
teatab meile õnnetusest.
Kord kasvab sõnatu häda,
kord taandub
kui mõõn!
Meie kõrv püüab tundlikult
helide vahelduvaid laineid.
Jälle mõõn,
jälle ulub vaskselt oigav tõus!

IV

Kostavad leinakellad.
Pikaldane helin!
Kostavad kibeda leina helid,
kibeda elu lõppenud uni.
Raudne heli teatab
matusekurbusest!
Ja tahtmatult me väriseme,
oma meelelahutustest eemale ruttame
ja kibedasti nuuksume.
Meenutame, et meiegi silmad sulguvad.
Muutumatu monotoonne
on see hüüe kauge.
Matuse raske helin,
nagu oie leinav,
raevukas
ja nuttev,
kasvab pikaks kõminaks,
teatab, et kannataja uinus
igavesele unele.
Roostetanud kellakongis
ta õigetele ja valedele
rangelt korrutab ühte:
Et südamele saab kivi,

что глаза сомкнутся сном.
Факел траурный горит,
С колокольни кто-то крикнул,
кто-то громко говорит,
Кто-то чёрный там стоит,
И хохочет, и гремит,
И гудит, гудит, гудит,
К колокольне припадает,
Гулкий колокол качает,
Гулкий колокол рыдает,
Стонет в воздухе немом
И протяжно возвещает о покое
гробовом.

et silmad sulgeb uni.
Leinatõrvik põleb,
kellatornis keegi karjatas,
keegi valjusti räägib.
Üks tume kogu seal seisab
ja naerab ja müristab
ja undab, undab, undab,
kellatorni klammerdub,
kõmisevat kella õõtsutab.
Kell kibedalt nuuksub,
oigab tummas õhus
ja raskemeelselt kuulutab
hauarahu.

Thomas Adès © Marco Borggreve

Thomas Adès (1971)

„Ameerika: Ettekuulutus“, op. 19 („America: A Prophecy“, 1999/2024)

Inglise helilooja Thomas Adèsi tõus rahvusvahelisele areenile on olnud fenomenaalne. Alustanud loometeed 1990. aastate alguses, on temast tänaseks saanud üks maailma juhtivaid muusikuid, keda hinnatakse nii helilooja, dirigendi kui ka kontsertpanistina. Tema elu ja looming on pälvinud üha suuremat tähelepanu, mida kinnitavad paljud teadusartiklid ja raamatud, viimaste hulgas ka ajalehe The Guardian muusikakriitiku Tom Service'i koostatud raamat helilooja intervjuudest ja vestlustest pealkirjaga „Thomas Adès: Full of Noises“, mis pakuvad võimaluse saada osa tema põnevast ja sageli intrigeerivast mõttemaailmast.

Enam kui paarikümne Adèsi orkestriteose hulgas tõusevad esile mitmete nimekate orkestrite poolt tellitud oopused: „Tevot“ (pealkiri tähistab heebrea keeles muusika takte), „Polaris: Voyage for Orchestra“ („Põhjanaan: Reis orkestrile“). Üks varasemaid neist, 1997. aastal suurele koosseisule komponeeritud virtuoosne ja stiilikirev orkestriteos on pealkirjaga „Asyla“ („Asüül“). See kõlas esmakordselt Adèsi ühe püsivama koostööpartneri dirigent Sir Simon Rattle'i ja Birminghami Sümfooniaorkestri esituses ja on jõudnud nüüdseks publiku ette pea sajal korral. Eestis kõlas „Asyla“ festivalil „NYYD 2001“ ERSO ja Olari Eltsi esituses.

Thomas Adèsi sõnul pole tänapäeva ega tuleviku jaoks ühte õiget muusikat: „Komponeerin alati seda, mis mulle antud hetkel vajalik tundub.“ Helikeele suur stiililine mitmekesisus, mis on mõjutatud barokist, dzässist, bluusist, klassikast, atonaalsusest ja modernistlikest tehnikatest, teeb ta muusika haaravaks ja huvipakkuvaks. Tema teosed on intellektuaalselt väljakutsuvad, kuid kõnetavad kuulajat ka sügavalt emotsionaalsel tasandil. Helilooja on kinnitanud: „Minu soov on alati püüelda ilu poole, isegi kui ma ei suuda seda täielikult saavutada.“

Täna sel kontseeril kõlava teose „Ameerika: Ettekuulutus“ saamisloogu viib aastasse 1999. Aastatuhande vahetuse projekti „Sõnumid millenniumile“ („Messages for the Millennium“) raames tellisid dirigent Kurt Masur ja New Yorgi Filharmooniaorkester teosed kuult heliloojalt, nende hulgas ka Thomas Adèsilt. Vastupidiselt tellijate ootustele saada optimistlikult tulevikku vaatav teos, esitas Adès Ameerikale apokalüptilise sõnumi, ennustades riigi allakäiku. Kaheosaline teos metsosopranile, koorile ja suurele orkestrile kõlas esmaettekandes 11. novembril 1999. Tellijad pidasid helilooja tulevikunägemust liiga pessimistlikuks, kuid muusikakriitikud olid entusiastlikumad. James R. Oestreich New York Timesist kirjeldas teost kui „projekti kõige paremat peatükki“ ja jätkas:

„Kuid sellist asja nagu ime pole olemas. Toona ei tahtnud ameeriklased tunnistada impeeriumi allakäiku, et siis 11. septembril aastal 2001, omaenda haavatavust ja ennustuse tõesust seda valusamalt tunnistada.“

Adès ammutas teose loomiseks inspiratsiooni kaugest minevikust, pöördudes teema juurde, mis teda oli huvitanud juba noores eas — maiade kultuur ja selle häving. Ta luges 17.—18. sajandil kirja pandud Chilam Balami raamatute ingliskeelset tõlget. *Gilam* tähendab maiade keeles prohvetit või preestrit, kes edastab jumalate sõnumeid ja *balam* tähendab jaaguari — olendit, kellel oli maiade kultuuris sügav sümbolne tähendus. Seega võiks pealkirja tõlkida kui „Prohvet Jaaguari raamat“, mis sisaldab ajalookroonikaid, müüte, ettekuulutusi, kirjeldusi maiade rituaalidest ja kommetest.

Üks selle tellimustöö komponeerimisega seotud paradokse oli autori sõnul asjaolu, et tal ei olnud võimalik tsiteerida või stiliseerida maiade iidset muusikat, kuna see oli sajandeid kestnud vaid suulise traditsioonina ega ole leitav noodikirjas. Sõnad jäid aga ellu ja annavad mõtte avasa aeglaselt korduvate fraasidega refräänile „Oo mu rahvas, ole valmis“.

Maiade muusikat sümboliseerivad kolmest–neljast noodist koosnevad varieeruvad meloodiamustrid muutuvad ohu lähenedes üliekspressiivseiks.

Teise osa muusikas kõlab sünge itk „Me muutume tuhaks“, millele vastandub konkistadooride, hispaanlastest vallutajate koor: „See ongi võit, millega meie usk võidab ära maailma.“ Adès leidis inspiratsiooni 16. sajandi madrigalimeistri Mateo Flecha teosest „La Guerra“ („Sõda“), mis oli nn *ensalada* — popurrii tollaegsetest lauludest. Alguses kuuldud korduvad rütmimotiivid rebenevad lahingumuusika haripunktis laiali. Hoolimata vallutusi ihkavate sõdurite laulust ja soprani üha paanilisematest hoiatustest, eirab rahvas ennustaja üleskutseid.

Leipzigi, Hallé ja Clevelandi orkestrite tellimusel lisas Adès 1999. aastal valminud teosele optimistlikuma kolmanda osa. Autor kirjutas sel puhul:

„Mul kulus 25 aastat, et leida viis teose lõpuleviimiseks, säilitades selle sõnumi. Kui kahe esimese osa prohvet on kaose ja hävingu otsene tunnistaja, siis uus osa käsitleb saatust kui ajaratast. Lauldes ridu Chilam Balami raamatust, omandab koor siin suurema tähtsuse, väljendades tõdemust: „Igas surmas on sünd ja sünnis surm.““

Teose uus versiooni kõlas esmakordselt 2024. aasta detsembris autori juhatusel Leipzigi Gewandhausis, millele järgnes USA esiettekanne Clevelandi Orkestriga 2025. aasta veebruaris. Leipzigi väljaande „Der Opernfreund“ ajakirjanik Bernd Runge kirjutas:

„Thomas Adès tõestab end oma muusikas hoiatava visionäärina. Kompositsiooni tugevusega oleks ennustus aga mõttetu. Lõppkokkuvõttes ei puuduta see ainult Ameerikat. Maailm on täna ristteel. Imperialistlik võimupüüdlus, sõjad mitmel pool maailmas, kliimakriis, nälg — kõik see ohustab kogu inimkonna eksistentsi, kui hoiatussignaale õigel ajal ei kuulata ja neist õigeid järeldusi ei tehta.“

Maia Lilje

Teose ingliskeelne tekst pärineb maiade Chilam Balami raamatutest, täpsemalt on tegu helilooja mugandatud katkendiga Christopher Sawyer–Lauçanno luulevormis töötlustest „The Destruction of the Jaguar“ („Jaaguari hukk“, 1987). Hispaania- ja ladinakeelsed sõnad pärinevad Matteo Flexa vokaalteosest „La Guerra“ („Sõda“). Ladinakeelne lause on piiblisitaat Flexa teose lõpus, milles Adès on ühte sõna muutnud (Johannese esimene kiri 5:4, lad (Vulgata): *haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra*, ee (1997): „Ja see ongi võit, mis on võitnud ära maailma — meie usk.“

America: A Prophecy

I Oh my nation prepare

Soloist:

Oh my nation
Prepare

The people move as if in dreams
They are weak from f*ck and drink
The prophets and the priests are blind
In his bed the governor weeps.
It is the end of all our ways.

Oh my nation
Prepare

They will come from the east
Their god stands on the pole
They will burn all the land
They will burn all the sky
They will break with a cross
Oh my nation
Your gods, your fathers, your children

Your cities will fall.
Your trees will be scaffolds.
They will rule from the backs of your fallen.
Prepare.

Chorus:

Todos los buenos soldados
que asentaren a esta guerra
no quieren ir descandados
si salieren con victoria,
la paga que les darán
será que sempre tendrán
en el cielo eterna gloria.

II Burn, burn, burn

Soloist:

Burn, burn, burn
On earth we shall burn

Ameerika: Ettekuulutus

I Oo mu rahvas, ole valmis

Solist:

Oo mu rahvas
Ole valmis

Inimesed liiguvad kui unes
Joomisest ja keppimisest nõrgad
Prohvetid ja preestrid on pimedad
Valitseja valab voodis pisaraid
Meie eluviisidel on lõpp

Oo mu rahvas
Ole valmis

Nad tulevad idast
Nende jumal seisab samba otsas
Nad põletavad maha maa
Nad põletavad maha taeva
Nad purustavad ristiga
Oo mu rahvas
Teie jumalad, te isad, teie lapsed

Teie linnad varisevad põrmu
Teie puudest saavad völlapuud
Nad valitsevad teie langenute turjadelt
Olge valmis

Koor:

Need head sõjamehed, kes astuvad
sesse sõtta, ei ihka puhkust
Kui nad on võidukad, on neile tasuks
igavene auhiilgus taevas

II Põlege, põlege, põlege

Solist:

Põlege, põlege, põlege
Maa peal me põleme

We shall turn to ash
Drift across the land,
over the mountains,
out to sea.

Weep, weep, weep
But know this well:
Ash feels no pain.

Chorus:

Haec est Victoria
qua vincit mundum fides nostra.

III In every birth a death

Mezzo-soprano and chorus:

In every birth a death
In every death a birth
This is the story of the world
The way it was
The way it shall be
As it was after the flood
Before the sky fell
Before the cities
Before the cornfields

In the twilight between nothing
and being

In every form a ruin
In every ruin a form
The wheel of time counts off the days
the years
the æons
Shows us the signs for life
Shows us the signs for death
Leads us to the rose
On whose petals are inscribed
The book of years
The eternal turning
towards our end

Muutume tuhaks
Kandume üle maa, üle mägede,
merele

Nutke, nutke, nutke
Aga teadke hästi:
Tuhk valu ei tunne

Koor:

See ongi võit, millega meie usk
võidab ära maailma.

III Igas sünnis surm

Metsosopran ja koor:

Igas sünnis surm
Igas surmas sünd
See on maailma lugu
Nii on see olnud
Nii saab see olema
Nagu oli pärast veeuputust
Enne kui taevas langes
Enne linnu
Enne maisipõlde

Eimiski ja olemise vahepealses
videvas

Igas vormis on vare
Igas varemes vorm
Ajaratas loeb päevi
aastaid
ajastuid
Näitab meile märke, mis tähistavad elu
Näitab meile märke, mis tähistavad surma
Juhatab meid roosini
Kelle õielehtedel on kirjas
Aastate raamat
Igavene tiirlemine
meie lõpu poole

Tõlkinud Mirjam Parve

Lepo Sumera (1950–2000)

Sümfoonia nr 2 (1984, pühendatud Peeter Liljele)

Lepo Sumera kõige tähtsamaks pilliks oli sümfooniaorkester ning keskseks žanriks sümfoonia, mistõttu on ta Eesti muusikalukku jäänud Tubina kõrval teise särava sümfonistina. Sumera väga mitmepalgelises helikeeles toimus 1980. aastate alguses muutus, pöördepunktiks sai „Pala aastast 1981“. Selle perioodi loomingus lihtsustus teoste helikõrguslik struktuur ja helikeel. Esiplaanile tulid naturaalsed diatoonilised laadid, mida ta varasemates teostes oli kasutanud vaid üksikutes lõikudes. Muusika põhiliseks arendusvahendiks sai rütm, teose põhiolemus avanes läbi pikkade meloodiajoonte ning muutliku rütmimustri. Nimetatud tahud on lähedased ka USA minimalistide ning postminimalistide teostele. Ent erinevalt minimalistidest on Sumera jaoks väga oluline teose tervikvorm, palas on pikk ühtlane pingekasv, kulminatsioon ja vaibumine, lisaks leidub materjalikontraste. Erinevalt staatilistest kordustest, millel põhineb minimalistlik muusika, iseloomustab Sumera kogu 1980. aastate algupoole loomingut tugev orgaaniline arendus ning selge tervikutaju.

20. sajandi teisel poolel polnud sümfoonial instrumentaalloomingus enam sellist iseenesestmõistetavat kohta kui 18. ja 19. sajandil. Nii sümfoonia vormi kui ka nimetuse piirid muutusid hägusemaks — vorm kasvas välja

materjalist. Ühelgi Lepo Sumera kuuest sümfooniast pole klassikalist üldvormi ega osade vormitüüpe, igas on partituuri järgi isesugune arv osi (esimeses sümfoonias kaks, teises kolm, kolmandas neli, neljandas viis, viiendas üks ja kuuendas kaks).

„Pala aastast 1981“ on tihedalt seotud esimese sümfoonia temaatilise materjaliga. Kaks ja pool aastat hiljem, 1984. aastal valminud teine sümfoonia lähtub stiililiselt omakorda esimese sümfoonia esimesest osast. Teises sümfoonias kasutab helilooja sarnaselt esimesega diatoonikat ja korduste tehnikat. Sumera on märkinud, et kogu teose kirjutamise põhjus peitus kolmandas osas, mis pakkus võimaluse „jõuda vabanenud, lõpmatusse pürgivate keelpillimeloodiateni“. Teise sümfoonia esiettekande kavalehelt võib lugeda helilooja sulest järgmist:

„Sümfoonia kaks osa toetuvad ühtsele muusikalisele materjalile. Kui esimeses osas rändab põhimotiivistik pillirühmalt pillirühmale (harfid, siis puupillid, keelpillid ja lõpuks vaskpillid) ja sellises kulgemises kõrvutub mitu erinevat muusikalist kujundit, siis kolmandas osas sulavad need kujundid ühtseks, vabanedes ka ühe helistiku kammitsast. Kui esimeses osas on põhiliseks arendusvõtteks kordus ja motiivide pikenemine, siis kolmandas on korduste asemel saavutatud „lõputud“, rütmiliselt erksad ja edasitunglevad kiired meloodiad. Esitatuna põhiliselt keelpillidelt, rändavad nad nüüd läbi kõik 12 tugihelistikku. Esimesest sümfooniast pärit range süsteem on muutunud — lubab üksikutel motiividel rännata omapäi, luues selliselt lendlevuse ja vabaduse illusiooni. Seda kõike ettemääratud helistike ja taktide arvu piires. *Spirituoso* — „õhinal“, nii kõlab selle, esitajatele tehniliselt raske osa nimi. Teine osa *interludium* ongi üleminek, kus esimese osa materjal lahutatakse üksikosadeks ja jõutakse välja III osa harmooniani.“

Teise sümfoonia esiettekanne toimus nõukogude muusika festivalil 2. aprillil 1984. aastal. ERSOt dirigeeris Peeter Lilje, kellele teos on ka pühendatud. Sumera teise sümfoonia muusikat võib kuulda osana „Macbethi“ etendustest. Tervikuna kõlas teos ERSO esituses viimati aastal 2021 (dirigent Olari Elts) orkestri 95. sünnipäevakontserdil.

Liisi Laanemets

Sopran **EMMA BELL** paistab silma erakordse intensiivsusega, olles võimeline edastama emotsioone märkimisväärse selguse ja sügavusega. Viimastel hooaegadel on ta teinud silmapaistvaid debüüte, sealhulgas Veenusena Romeo Castellucci lavastatud „Tannhäuseris“ Salzburgi Osterfestspielel Andris Nelsonsi juhatusel, Evana „Nürnbergi meisterlauljates“ Baieri Riigiooperis Kirill Petrenko juhatusel, Elisabethi ja Veenusena („Tannhäuser“) Berliini Saksa Ooperis Sebastian Weigle juhatusel, Leonorena („Fidelio“) Zürichi ooperimajas Markus Poschneri juhatusel ning Elsana („Lohengrin“) Hamburgi Riigiooperis Simone Youngi juhatusel.

Üleminek Mozarti ooperite peaosadelt Wagneri kangelannadele on kindlustanud Emma Bellile maine Suurbritannia ühe juhtiva dramaatilise sopranina. Ta on pälvinud tunnustust Evana Londoni Kuninglikus Ooperis („Nürnbergi meisterlauljad“) Sir Antonio Pappano juhatusel ning Madame Lidoine'ina („Karmeliitide dialoogid“) Sir Simon Rattle'i juhatusel. Elisabethina („Tannhäuser“) astus ta üles Hartmut Haencheni juhatusel ning võõramaa printsessina („Russalka“) Semjon Bychkovi juhatusel. Tema rollide hulka kuuluvad veel Arabella („Arabella“) Kölni Ooperis Stefan Solteszi juhatusel ning Vanessa Samuel Barberi ooperis „Vanessa“ Glyndebourne'i festivalil.

Tema pikaaegse karjääri olulisemate rollide hulka kuuluvad veel Anne Trulove („Elupõletaja tähelend“), Elettra („Idomeneo“), Donna Elvira („Don Giovanni“) Teatro alla Scalas, Contessa Almaviva („Figaro pulm“) ja Donna Elvira Metropolitan Operas. Ta on osalenud Britteni „Kruvipöörde“ mitmes lavastuses — Teatro Realis, Glyndebourne'is, Dallase ooperiteatris ja Berliini Riigiooperis. Samuti on ta laulnud Ellen Orfordi rolli („Peter Grimes“) Teatro

La Fenices. Lisaks esines ta Daniel Krameri lavastatud „Sõjareekviemi“ ettekannetel Inglise Rahvusooperis (ENO) Martyn Brabbinsi juhatusel.

Emma Bell on tunnustatud ka kontserdilaval. Selle hooaja tipphetkedeks on olnud Elizabeth I roll Brett Deani teose „In spe contra spem“ Hispaania esiettekandel koos Orquesta y Coro Nacionales de España'ga Jaime Martíni juhatusel, Britteni „Sõjareekviem“ Tampere Filharmoonikutega Matthew Hallsi juhatusel ning Mahleri kaheksas sümfoonia Londoni Filharmooniaorkestriga Edward Gardneri juhatusel.

Hiljutiste kontsertide olulisemateks hetkedeks on olnud teose „In spe contra spem“ maailma esiettekanne Londoni Filharmoonikutega Edward Gardneri juhatusel, Leonore kontsertettekannet Edinburghi festivalil Londoni Filharmooniaorkestriga, Britteni „Sõjareekviemi“ turnee Orchestre de Paris' ja Daniel Hardingiga (ülesastumised Pariisis, Viinis ja Edinburghis) ning Mahleri kaheksanda sümfoonia kontserdid koos Taiwani Riikliku Sümfooniaorkestri (Lan Shui) ja Bergeni Filharmoonikutega (Gardner). Samuti on ta laulnud Matilde rolli Mascagni „Silvanos“ Šoti Ooperi lavastatud kontsertidel Stuart Stratfordi juhatusel ning Freiat „Reini kulla“ kontsertettekandes Hallé orkestriga, mida dirigeeris Sir Mark Elder.

Emma Bell on regulaarselt esinenud selliste tähtteostega nagu Beethoveni üheksas sümfoonia, Straussi „Neli viimast laulu“ ja Wagneri „Wesendoncki laulud“, tehes koostööd orkestritega nagu Göteborgi Sümfooniaorkester, Londoni Filharmoonikud, Helsingi Filharmoonikud ja BBC Filharmoonikud. Teda on juhatanud paljud tunnustatud dirigendid, sealhulgas Kent Nagano, Vladimir Jurowski, Gianandrea Noseda ja Sir Antonio Pappano.

Emma Bell on õppinud Kuninglikus Muusikaakadeemias ja on maineka Kathleen Ferrieri auhinna laureaat.

ELENA BRAZHNYK on õppinud koorijuhtimist Kiievi Riiklikus Kultuuri- ja Kunstiülikoolis (2002–2007, A. Mahrlevki ja N. Kretško klass) ja laulmist Ukraina Tšaikovski nimelises Muusikaakadeemias (2007–2012, E. Mirošnõtšenko ja I. Semenenko klass). Õpingute ajal tegi ta oma ooperidebüüdi Marfa rolliga Rimski-Korsakovi ooperis „Tsaari mõrja“. Ta on täiendanud end Vilma Vernocchi meistriklassis. 2016. aastal debüteeris ta Rahvusooperis Estonia Gilda rolliga Verdi „Rigolettos“. Alates 2022. aasta juulist on Elena Brazhnyk Rahvusooper Estonia solist.

Elena Brazhnyk on Klaudia Taevi nimelise konkursi finalist (2015), Harjumaa teatripreemia laureaat (2024) ja SEB publikupreemia võitja (2024).

Tema repertuaari kuuluvad järgmised rollid: Marfa (Rimski–Korsakovi „Tsaari mõrsja“), Violetta (Verdi „La traviata“), Gilda (Verdi „Rigoletto“), Jeanne (Verdi „Jeanne d’Arc“), Micaëla (Bizet’ „Carmen“), krahvinna (Mozarti „Figaro pulm“), , Pamina (Mozarti „Võlufööti“), Yniold (Debussy „Pelléas ja Mélisande“) ja Norina (Donizetti „Don Pasquale“). Kontserdirepertuaarist Mozarti reekviem, Webberi reekviem, Pergolesi „Stabat Mater“ ja Beethoveni missa C-duur, Mahleri kaheksas sümfoonia, Poulenci „Gloria“ ja Dvořáki „Te Deum“.

MATI TURI on hinnatud ja nõutud tenor nii Eestis kui ka välisteatrite lavadel. Tema repertuaari kuulub rikkalik valik ooperirole ja oratooriumide sooloosi, samuti on ta üles astunud kammerlauljana ning olnud pikka aega Eesti Filharmoonia Kammerkoori liige. Tema repertuaar hõlmab muusikat barokist eesti nüüdiseliloojate teosteni.

Mati Turi on lõpetanud Heino Elleri nimelise Tartu Muusikakooli (praegu Heino Elleri Muusikakool) koorijuhtimise erialal (1988) ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Ants Üleoja dirigeerimisklassis (1996). Ta on täiendanud end laulu alal nii Ervin Kärveti juhendamisel kui ka 2005. aastast alates Jaakko Ryhäneni käe all Soomes. Aastatel 1992–2004 laulis Mati Turi Eesti Filharmoonia Kammerkooris, astudes aktiivselt üles ka solistina.

Mati Turi rahvusvaheline solistikarjäär ooperilauljana hoogustus 2005. aastal Juha rolliga Joonas Kokkoneni ooperis „Viimased kiusatused“ Tampere Ooperis (Soomes). Vabakutselise lauljana on ta üles astunud veel Soome Rahvusooperis, Hollandis Enschedes resideerivas Nationale Reisoperas (praegu Nederlandse Reisopera), Rahvusooper Estonias,

Mati Turi © Cärol Liis Metsla

Vanemuise teatris, Nargen Opera lavastustes jm. Kammermuusikas on Mati Turi kauaaegne partner olnud pianist Martti Raide, kellega algas koostöö 2007. aastal. Igal hooajal on duo toonud publikuni vähemalt ühe uue laulukava. Peale Eesti on duo esinenud USAs, Kanadas, Venemaal ja Saksamaal.

Mati Turi on pälvinud arvukalt erinevaid preemiaid. 2023. aasta Eesti teatri auhindade galal tunnustati teda muusikaauhinnaga Tristani rolli eest Richard Wagneri ooperis „Tristan ja Isolde“ (Vanemuise teater, esietendus aastal 2022). Samal aastal andis Eesti Interpreetide Liit talle ka „Aasta interpreedi“ tiitli.

EGILS SILIŅŠ on end rahvusvaheliselt tõestanud kui üks oma põlvkonna nõutumaid bassbaritone. Tema praeguste ja tulevaste projektide hulka kuuluvad peaosas „Lendavas hollandlases“ Berliini Saksa Ooperis, kuningas Marke roll Leipzigi ooperis, nelja kaabaka roll „Hoffmanni lugudes“ Dresdeni Semperoperis, Kurwenal NNTT laval Tokyos, Telramund ja Wotan/Wanderer Wiesbadeni Maifestivalil ning Telramund Berliini Saksa Ooperis.

Tema viimaste esinemiste hulka kuuluvad ülempreestri roll ooperis „Simson ja Dalila“ Berliini Riigiooperis ning kontsert Elbphilharmonies koos Elīna Garančaga Dalila rollis, Telramund ooperis „Lohengrin“ Leipzigi ooperiteatris, Wotan/Wanderer Wagneri „Nibelungi sõrmuse“ ettekandel Dresdeni Filharmonias Marek Janowski juhatusel, samad rollid „Nibelungi sõrmuse“ tsükliis Budapesti Wagneri päevadel Adam Fischeri juhatusel ning Kasseli Riigiteatris. Samuti naasis ta Baieri Riigiooperisse ja Wiesbadeni Maifestivalile ooperis „Lohengrin“ ning tegi oma debüüdi Hans Sachsina

Tokyo kevadfestivalil. Ta on laulnud veel Wotani rolli Bayreuthi festivalil, Telramundi Viini Riigiooperis ja Tokyo kevadfestivalil, „Fideliot“ Londoni Kuninglikus Ooperis, Kurwenali rolli Kopenhaageni Kuninglikus Ooperis, Germonti rolli Läti Rahvusooperis, ülempreestri rolli Bilbaos ja Orestest Wiesbadeni Maifestivalil. Lisaks on ta kehastanud Wotani ja Hollandlast Tokyo NNTT teatris, Berliini Saksa Ooperis ning koos Lyoni Rahvusorkestriga.

Viimastel hooaegadel on Egils Siliņš esinenud Berliini Riigiooperis ooperis „Varjuta naine“ Baraki rollis, Hamburgi Riigiooperis Amfortase ja Wotani rollides („Parsifal“, „Valküür“), Bayreuthi festivali „Valküür“ etenduste turneel ning San Carlo teatris Napolis. Ta debüteeris Bayreuthi festivalil maestro Christian Thielemanni juhatusel. Muude hiljutiste lavastuste hulka kuuluvad Rubinsteini „Deemoni“ uuslavastus Barcelona Liceu teatris, Wandereri roll Müncheni Riigiooperis, Lysiarti roll Dresdeni Filharmoonia juures ning Telramund Tokyo kevadfestivalil. Varem on ta astunud üles Pariisi Rahvusooperis ooperites „Simson ja Dalila“ ning „Lohengrin“, esinedes koos maestro Philippe Jordaniga. Ta on laulnud Wotani ja Wandereri rolli Leipzgis ja Budapesti ooperiteatris, Hollandlast Barcelona Liceu teatris, Jochanaani ABAO laval ja Verbier’ festivalil.

Siliņš on kehastanud Wotani ja Jochanaani Zürichi Ooperiteatris, Hollandlast Madridi Kuninglikus Teatris (Teatro Real), Berliini Saksa Ooperis, Dresdeni Semperoperis ja Londoni Kuninglikus Ooperis. Ta on esinenud Wotani ja Sebastiano rollides Berliini Saksa Ooperis, Amfortase ja Klingsori rollides Barcelonas ja Zürichis ning vürst Igori rollis Zürichi laval. Tema ülesastumised hõlmavad Wotani/Wandereri „Nibelungi sörmuse“

tsükliis Pariisi Rahvusooperis ja Baieri Riigiooperis Münchenis, Jochanaani Viini Volksoperis, Telramundi ja Hollandlast Pekingi NCPA teatris, Votani Monte Carlo ooperis ja Scarpia rolli Berliini Riigiooperis. Ta on kehastanud ka Mandrykat Kölni ooperis, Pizarrot Viini Riigiooperis ning Jagot Cincinnati Music Hallis koos maestro James Conloniga.

Bassbariton Egils Siliņš on sündinud Lätis ja lõpetanud Läti Muusikaakadeemia. Pärast ülesastumisi Läti Rahvusooperis ja kümne rahvusvahelise konkursi võitmist tegi ta oma debüüdi Viini Riigiooperis. Rahvusvahelise tunnustuse saavutas ta Bregenzi festivalil, kus laulis Rubinsteini „Deemoni“ nimiosa. Täna on ta teinud koostööd paljude maailmakuulsate dirigentidega, sealhulgas Marek Janowski, Christian Thielemann, Philippe Jordan, Christoph von Dohnányi, Zubin Mehta, Riccardo Muti, Fabio Luisi, Seiji Ozawa, James Conlon, Nikolaus Harnoncourt, Marcello Viotti, Marc Minkowski, Andrew Davis, Colin Davis, Daniele Gatti, Vladimir Fedossejev, Neeme Järvi, Mariss Jansons, Andris Nelsons, Sebastian Weigle, Kazushi Ono, Gennadi Rozhdestvenski jt.

RIIKLIK SEGAKOOR LATVIJA on üks Läti kultuurielu ja ajaloo tähtsamaid tugisambaid. Koori muusikalist atmosfääri iseloomustab Läti kooritraditsiooni vokaalkultuur ja kõla — segu soojusest, tasakaalust ja täpsusest. Segakoor LATVIJA on Balti riikide suurim professionaalne koor ning selle järele on maailma juhtivate orkestrite ja dirigentide seas pidev nõudlus. 1997. aastast on koori kunstiline juht ja peadirigent olnud Māris Sirmāis, koori peadirektor aga Māris Ošlejs.

LATVIJA 60 liiget on tunnustatud oma musikaalse taibu ja vokaaltehnika poolest, mistõttu on koor ainulaadne ja suudab esitada nii peeneid a *cappella* teoseid kui ka suuremahulisi vokaalsümfooniilisi šedöövreid.

Segakoor LATVIJA on koostööd teinud selliste maailmakuulsate sümfooniaorkestritega nagu Concertgebouw Kuninglik Orkester, Baieri Raadio Sümfooniaorkester, Londoni Filharmooniaorkester, Hamburgi Riiklik Filharmooniaorkester, Bremeni Saksa Kammerfilharmooniaorkester, Israeli Filharmooniaorkester, Cadaquési Orkester, Hong Kongi Filharmooniaorkester, Singapuri Filharmooniaorkester jt.

Koor on esinenud selliste silmapaistvate dirigentidega nagu Mariss Jansons, Andris Nelsons, Zubin Mehta, Neeme Järvi, Paavo Järvi, Vladimir Ashkenazy, David Zinman, Simone Young, Tõnu Kaljuste, Jaap van Zweden, Kent Nagano jt.

Üks koori ajaloo märkimisvääremaid saavutusi oli koostöö Concertgebouw Kuningliku Orkestri ja dirigent Mariss Jansonsiga — koos mindi orkestri 125. sünnipäevale pühendatud maailmaturneele.

Koor on esinenud maailma suurimatel kontserdilavadel, nagu Hamburgi Elbe Filharmoonia, Luzerni KKL, Amsterdami Kuninglik Concertgebouw, Madridi Rahvuslik Muusikasaal, New Yorgi Lincolni Keskus, Shanghai Kontserdisaal, Singapuri Esplanade jt.

Segakoor LATVIJA on rahvusvaheliselt tunnustatud nii akadeemilise täiuse kui ka innovaatiliste ettevõtmiste poolest. Koor on osalenud Naxose, Warner Brothersi, Harmonia Mundi, Vvergo ja Ondine'i produtseeritud salvestustel, lindistatud on nii Läti kui ka välismaiseid projekte.

Koosseis 16. mail 2025

Sopran: Indra Prince, Marlēna Dravniece, Rūta Olekša, Samanta Bernāte-Dzene, Nataliia Behma, Ieva Zvejniece, Laura Tērauda, Vita Grīnhofa, Ina Jēkabsons, Marika Austruma, Agita Meri, Sintija Šmite, Sanita Sinkēviča, Inga Lisovska, Irīna Mihailovska

Alt: Ilze Dzenīte, Zane Zilberte, Laila Lineja, Laura Ozoliņa, Kristīne Freimane, Zanda Mališeva, Sniedze Kaņepe, Inga Giluča, Inga Žilinska, Dace Bite, Evita Taranda, Elīna Selga, Elīna Čipāne

Tenor: Jurgis Liepnieks, Valdis Tomsons, Matīss Tučs, Kristaps Nauzers, Sergijs Zadorožnijs, Reinis Sprūde, Kalvis Ozoliņš, Agnis Augustinovičs, Juris Jēkabsons, Armands Repše-Šterns, Daniels Pelnēns

Bass: Ralfs Šmīdbergs, Vilhelms Georgs Vācietis, Eduards Fiskovičs, Ivars Rebhūns, Uģis Matvejs, Uģis Meņģelis, Ivars Krauze, Jānis Petrovskis, Henrijs Poikāns, Artūrs Švarcbahs, Agris Puķe

OLARI ELTSI kirk eristuvate ja ülileidlike kontserdikavade loomise vastu on talle rahvusvahelisel muusikaareenil suurt tunnustust toonud. Tema ametiaeg Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri kunstilise juhi ja peadirigendina sai alguse 2020. aastal.

Elts on olnud paljude tuntud orkestrite külalisdirigent — nende hulka kuuluvad näiteks Leipzigi Gewandhaus-orkester, Soome Raadio Sümfooniaorkester, Taani Rahvusorkester, Rotterdami Filharmoniaorkester, Hollandi Raadio Sümfooniaorkester, BBC Sümfooniaorkester, Birminghami Linnaorkester, Prantsuse Raadio Sümfooniaorkester, Prantsuse Rahvusorkester, Lyoni Rahvusorkester, Luksemburgi Filharmonikud, Budapesti Festivaliorkester, Québeci Sümfooniaorkester, Yomiuri-Nipponi Sümfooniaorkester, Souli Filharmoniaorkester ja Melbourne'i Sümfooniaorkester.

Talle meeldib koostööd teha selliste solistidega nagu Gautier Capuçon, Renaud Capuçon, Brett Dean, Isabelle Faust, Alban Gerhardt, Martin Grubinger, Martin Helmchen, Stephen Hough, Lucas ja Arthur Jussen, Kari Kriikku, Karita Mattila, Aleksander Melnikov, Daniel Lozakovich, Baiba Skride, Simon Trpčeski ja Antoine Tamestit.

Hooajal 2024/25 naaseb Elts Soome Raadio Sümfooniaorkestri ette keeruka kavaga, mis koosneb Mendelssohni, Ernest Pingoud' ja Peter Maxwell Daviese helitöödest ning Federico Perotti uuest orelikontserdist. Lisaks naaseb Elts sellel hooajal Staatskapelle Weimari, Sinfonietta Rīga kammerorkestri ja Oulu Sümfooniaorkestri ette, kus dirigeerib Pärdi, Raveli, Sibeliuse, Straussi, Stravinski ja Tšaikovski teoseid. Mujal maailmas debüteerib Elts Dublini Uue Muusika Festivalil, kus tuleb esitusele Unuk Chini ja John Buckley uutest kompositsioonidest koosnev programm. Samuti debüteerib ta Taipei ja Xi'ani sümfooniaorkestritega, liitub Sakari Oramo kutsel Sibeliuse Akadeemia Sümfooniaorkestriga ning juhatab Tiroomi Sümfooniaorkestrit Innsbruckis Austrias. Lisaks kontserdisarjadele Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga Tallinnas toob Elts koostöös Eesti Draamateatriga taas lavale tunnustust leidnud etenduse „Macbeth“ ning pärast hiljutisi edukaid rahvusvahelisi tuure Suurbritannias, Saksamaal ja Prantsusmaal lõpetab 2024/25. hooaja ringreisiga Soomes.

Kaasaegsete Balti heliloojate poolehoidjana on Elts välja andnud Heino Elleri „Sümfooniliste poeemide“ plaadi ning ka tema viulikontserdi

Baiba Skride ja Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga. Samuti leidsid kriitikute seas laialdast tunnustust plaadid, mille ta andis välja koostöös Ondine'iga — Erkki-Sven Tüüri teosed Tapiola Sinfonietta esituses, sealhulgas violakontsert Lawrence Poweriga, Tüüri viies sümfoonia ning akordionikontsert „Prophecy“ Helsingi Filharmooniaorkestriga. 2016. aastal välja lastud Brahmsi muusika seadete album (Glanert, Berio) Helsingi Filharmooniaorkestriga pälvis samuti palju kiidusõnu. Eltsi diskograafia hõlmab Borgströmi ja Šostakovitši viiulikontserte Eldbjørg Hemsingi ja Viini Sümfooniaorkestriga ning hiljutisi albumeid Kalevi Aho muusikaga, mille ta salvestas koos Antwerpeni Sümfooniaorkestri ja Kymi Sinfoniettaiga BISile. Tema hiljutisim projekt on uus plaat, millel Oslo Filharmooniaorkester esitab auhinnatud Norra helilooja Øyvind Torvundi töid.

Elts on jätnud oma jälje ka ooperile, olles dirigeerinud näiteks „Jevgeni Oneginit“, Mozarti „Don Giovannit“ ja „Idomeneot“ ning Berliozi „Fausti needmist“. Žanre ületades viis Elts Mendelssohni muusikat ja Shakespeare'i „Suveöö unenägu“ kombineeriva muusikalise etenduse „Pööriöö uni“ Berliini Konzerthausi lavale koos Tallinnas tegutsenud teatriga NO99. Bernsteini 100. juubeli puhul esitas Elts Luksemburgi Filharmooniaorkestriga muusikat filmist „On the Waterfront“.

Aastatel 2007–2020 oli Olari Elts Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri peaküladisdirigent ning aastatel 2011–2014 Helsingi Filharmooniaorkestri peaküladisdirigent. Aastatel 2006–2011 oli ta Bretagne'i Riikliku Orkestri kunstiline juht, aastatel 2007–2010 Šoti Kammerorkestri peaküladisdirigent ning aastatel 2001–2006 Läti Riikliku Sümfooniaorkestri peadirigent.

SÕPRADE KLUBI

Sõprade Klubi liikmetele pakume mitmeid hüvesid ning kutsume neid osalema eriüritustel.

Pianissimo 75€ aastas

Tasuta kavalehed, privaatne garderoob, varane ligipääs uue hooaja piletitele ja muud hüved.

Piano 150€ aastas

Sooduspiletid, kutsed avatud proovidesse ja muud hüved.

Mezzoforte 300€ aastas

Kutsed avakontserdile ning vastuvõttudele, üllatuskingitused ja muud hüved.

Forte 500€ aastas

Lavatagused tuurid, kutsed ava- ja lõppkontserdile, aastaringsed soodustused ja muud hüved.

Fortissimo 1000€ aastas

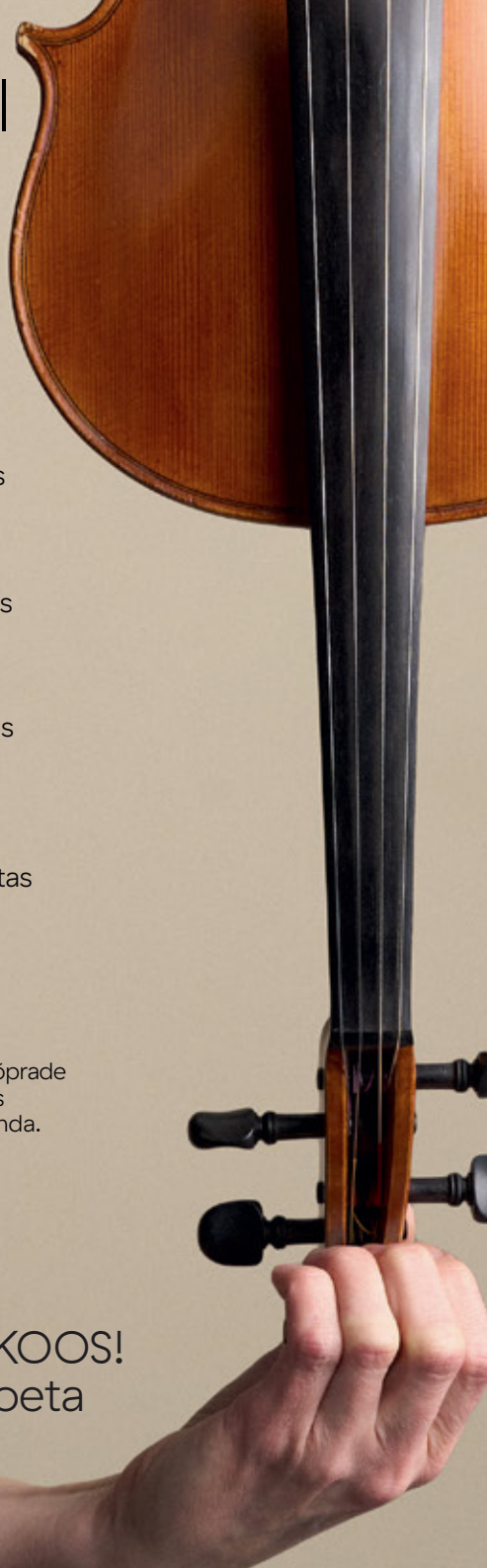
Kohtumised muusikutega, kutsed orkestri üritustele ja muud hüved.

Sõprade sisering 3000+ €

Avalda oma toetusega suuremat mõju, liitudes Sõprade Siseringiga. Siseringi annetus on ühekordne panus alates 3000€, mis on suunatud kindlasse valdkonda. Sinu toetus tasustatakse ainulaadse soodustuste komplektiga just selles valdkonnas, mida toetad.

MAESTRO | SOLIST | ERSOKAS
TURNÉE | INSTRUMENT | HARIDUS

TOETAME KOOS!
erso.ee/toeta

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER (ERSO) on elav ja mitmekülgne orkester, kes püüdleb alati tipptaseme poole. Eesti vanimal ja mainekaimal regulaarselt tegutseval sümfooniaorkestril täitub sel hooajal 98. tegevusaasta. ERSO ajalugu ulatub aastasse 1926 ning sarnaselt paljude omataolistega maailmas on see seotud rahvusliku ringhäälingu sünni ja arenguga. Alates hooajast 2020/2021 on enam kui 100-liikmelise orkestri peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts. Neeme Järvi jätkab koostööd ERSOga eluaegse aupeadirigendina, orkestri kunstiline nõustaja on Paavo Järvi, varasemad peadirigendid on olnud Olav Roots, Paul Karp, Roman Matsov, Neeme Järvi, Peeter Lilje, Leo Krämer, Arvo Volmer, Nikolai Aleksejev ja taas Neeme Järvi.

ERSO on käinud arvukatel turneedel ning osalenud mainekatel rahvusvahelistel muusikafestivalidel. 2023. aasta mais toimus orkestri esimene kontserdireis Suurbritanniasse, kus kahe nädala jooksul anti 11 kontserti. 2022. aastal esineti Olari Eltsi juhatusel Nürnbergis, Münchenis ja Pariisis. 2021. aasta novembri lõpus osalesid ERSO ja Elts Poolas rahvusvahelisel Kesk- ja Ida-Euroopa muusikafestivalil „Eufonie“. 2019. aastal avasid ERSO ja Neeme Järvi Prantsuse Raadio maineka Montpellier’ muusikafestivali ning orkester käis Kesk-Euroopa turneel, kus Neeme Järvi juhatusel esineti Viini Musikvereini kuldses saalis, Linzi Brucknerhausi suures saalis, Praha Rudolfinumi Dvořáki saalis ja Bregenzi Bodensee saalis ning Mihhail Gertsji juhatusel Saksamaal Erlangenis ja Viersenis. Veel on esinetud sellistel maailmalavadel nagu Berliini Konzerthaus, New Yorgi Avery Fisher Hall (praeguse nimetusega David Geffen Hall), Peterburi filharmoonia suur saal ja Maria Teatri kontserdisaal, Kölni filharmoonia, Helsingi Musiikkitalo, Stockholmi Berwaldhallen jt.

ERSO plaadistuste kõrget kvaliteeti on esile tõstetud mainekates klassikalise muusika ajakirjades ning sellega on kaasnenud mitmed tunnustused, millest olulisim on Eesti esimene Grammy (2004, dirigent Paavo Järvi), värskeimad aga aasta klassikaalbumi tiitel 2020. aastal Eesti muusikaauhindade jagamisel Elleri sümfooniliste poeemide teise plaadi eest (dirigent Olari Elts) ning kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia ERSO-le ja Olari Eltsile seniste Elleri muusika salvestiste eest. Suurepärane koostöö on ERSO-l selliste mainekate plaadifirmadega nagu Chandos, BIS, Onyx, samuti Ondine, ERP jt.

Lisaks kohalikele raadio- ja telekanalitele on ERSO kontserte üle kandnud Mezzo ja medici.tv ning EBU vahendusel on need jõudnud paljudesse Euroopa raadiojaamadesse. 2020. aastal alustas tegevust ERSO TV (erso.tv), kus saab vaadata kõiki orkestri live-kontserte ning juba toimunud esinemisi.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

Peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts

Eluaegne aupeadirigent Neeme Järvi, **kunstiline nõustaja** Paavo Järvi

Koosseis 16. mail 2025

I VIUL

Triin Ruubel
Marge Uus
Kristiina Aimla
Fred Heinoja
Kätlin Ivask
Nina Kawaguchi
Kirti–Kai Loorand
Tõnis Pajupuu
Piret Sandberg
Danae Taamal
Kaiu Talve
Andrus Tork
Tarmo Truuväart
Triin Alender

II VIUL

Kaido Välja
Kadi Vilu
Kristel Kiik
Triin Krigul
Miina Laanesaar
Egert Leinsaar
Mari–Katrina Suss
Marlis Timpmann
Annelize Vlasenko
Liisi–Mai Krigul

VIOOLA

Rain Vilu
Liina Sakkos
Helena Altmanis
Mall Help
Kaja Kiho
Sandra Klimaitė
Martti Mägi
Juhan Palm–Peipman
Kristiina Välja
Mari Aasa

TŠELLO

Theodor Sink
Seulki Lee
Tõnu Jõesaar
Levi–Danel Mägila
Lauri Toom
Margus Uus
Maris Vallsalu

KONTRABASS

Regina Udod
Mati Lukk
Imre Eenma

Madis Jürgens
Xiaonan Nie
Mika Sameli Nikkanen

HARF

Sara Siria D'Amico
Lisanne Rull

FLÖÖT

Mihkel Peäske
Mari–Liis Vind
Linda Vood
Janika Lentsius

OBOE

Guido Gualandi
Aleksander Hännikäinen
Heli Ernits
Tõnis Traksmann

KLARNET

Soo–Young Lee
José Carlos Domínguez
Almela

Taavi Orro
Meelis Vind

FAGOTT

Kristjan Kungla
Francesco Pio Russo
Stefan Heinrich Kerstan
Kaido Suss

METSASARV

Ye Pan
Mattias Vihmann
Kalle Koppel
Nikita Matsuk
Kreete Jacob
Marii–Eliise Lumijõe

TROMPET

Indrek Vau
Erki Möller
Ivar Tillemann

TROMBOON

Andres Kontus
Peeter Margus
Johannes Kiik

TUUBA

Madis Vilgats

TIMPANID

Maarja Nuut
Adam Jeffrey

LÖÖKPILLID

Kaspar Eisel
Vambola Krigul
Lauri Metsvahi
Terje Terasmaa

KLAVER

Kärt Ruubel

TŠELESTA

Johan Randvere

SA ERSO juhatus liige

Kristjan Hallik

Produtsent

Daily Trippel

Orkestri mänedžer

Marko Metsaru

Partnersuhete ja müügijuht

Signe Vaiknemets

Raha kaasamise ja partnersuhete spetsialist

Morgan Merrell

Maine– ja kommunikatsioonijuht

Kärt Ruubel

Toimetaja

Anita Maasalu

Noodikoguhoidja

Mariell Aren

Disainer

Norman Orro

Personalijuht

Piret Veensalu

Pillilao juhataja

Egert Leinsaar

Kammer– ja noorteprojektide produtsent

Taavi Orro

Lavameistrid

Jüri Korjus
Heiki Zvorovski

Aitäh toetamast!

ERSO PEASPONSOR

SPONSORID

RADISSON COLLECTION
TALLINN

NORDAID®

TOETAJAD

SÕPRADE KLUBI

FORTISSIMO 1000 €

Aare Viira, Allar Jõks, David O'Brock, Egon Elstein, Johan Randvere, Kersti Lainvoo, Lauri Almann, Toomas Prangli, Ülle Kruuse

FORTE 500 €

Annika Kuimet, Evi Rooda, Karin Punning, Kristjan Pomm, Lauri Almann, Toomas Prangli, Ülle Kruuse

MEZZOFORTE 300 €

Aare Olander, Helge Talts, Ingrid Männik, Juta Tiidus, Lembit Talts, Maret Maripuu, Piret Tuul, Tunne Kelam

PIANO 150 €

Aime Lindpere, Aime Talvik, Allan Randmaa, Andrus Lehtmets, Ants Hinno, Ants Kerde, Ants Orgulas, Arno Almann, Eero Hammer, Eva Veinberg, Heidi Pruuli, Jaan Riikoja, Jüri Šamov-Liver, Jüri Suursoo, Kaidi Ruusalepp, Kaja Kärner, Kärt Hammer,

Katre Viljalo, Katrin Veskimäe, Kristel Leppik, Kristiina Kahur, Mai Stern, Maia Remmelgas, Mare Hammer, Mare Jugandi, Markia Laar, Merike Vaitmaa, Nele Laidvee, Patrick Soome, Peep Laar, Raivo Stern, Reet Nurmeots, Riina Virkus, Sander Pullerits, Siim Kallast, Sirje Almann, Tanel Ross, Urve Pappa, Velle Hammer, anonüümne toetaja

PIANISSIMO 75 €

Andres Vasarik, Anne Artus, Elena Aben, Elle Nellis, Elna Kaasik, Ene-Reet Soonets, Gennadi Vihman, Heiki Meos, Helle Kulbas, Ilja Sundelevitš, Irina Zundelevich, Juta Keskküla, Kersti Leapjõe, Mari Miks, Marika Eljas, Merle Keskküla, Piret Nõmmela, Riina Talvik, Silva Laius, Tiia Ruben, Tiina Liiv, Tiit Vilms, Triin Lekki, Urb Sirje, Viive Savel, Viive Shavel, Viivi Villemson, Vivian Rennel, Vladimir Panov

SÕPRADE SISERING
€3000+

MAESTRO

Saadaval...

SOLIST

Saadaval...

ERSOKAS

Saadaval...

INSTRUMENT

Saadaval...

TURNEE

Saadaval...

HARIDUS

Saadaval...

NORDIC
CATERING

Maitseelamuste ja teeninduse tõeline sümfoonia

INFO@NORDICCATERING.EE

+372 655 6698

WWW.NORDICCATERING.EE

KUTSUME KUULAMA

ERSO KOTKAS. FESTIVALI KYMIJOEN LOHISOITTO AVAKONTSERT

K, 4. JUUNI KELL 19, KOTKA KONTSERDIMAJA

Einojuhani Rautavaara. „Into the Heart of Light“

Pēteris Vasks. Viiulikontsert „Distant Light“

Samuel Barber. „Adagio“ keelpillidele

Jay Schwartz. „Music for Orchestra“

Arvo Pärt. „Da pacem Domine“

TRIIN RUUBEL viiul, ERSO, dirigent OLARI ELTS

ERSO PÄEV VIIMSI ARTIUMIS

P, 24. AUGUST KELL 12 (KAMMERKONTSERDID) JA KELL 19
(SÜMFOONIAKONTSERT), VIIMSI ARTIUM

Jean Sibelius. „Paan ja kaja“, op. 53a

Ludwig van Beethoven. Romanss viiulile ja orkestrile nr 2 F-duur, op. 50

David Popper. „Ungari rapsoodia“, op. 68

Jean Sibelius. „Tants-intermetso“, op. 45 nr 2

Franz Waxman. „Carmen-fantaasia“

Jean Sibelius. Sümfoonia nr 2 D-duur, op. 43

ANNA KATARINA TRALLA viiul, ALEKSANDRA MARIA TRALLA tšello, ERSO, dirigent
HENRI CHRISTOFER AAVIK

E · R · · O

Estonia pst 4
10148 Tallinn
tel 6 147 787
erso@erso.ee
www.erso.ee

Kuula ja vaata uuesti!

ERSO.TV